

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH

Biuletyn

DOKUMENTY ROBOCZE • EKSPERTYZY • KOMUNIKATY • OPINIE • LISTY

SERIA Z • NR 7 - 2001 • LICZBA STRON 20 (s. 63-82) • © PISM • NR EGZ. 815/11

DOKUMENT ROBOCZY

Unia Europejska a pozaeuropejskie instytucje integracji regionalnej

Anna Pochylczuk

1. Wprowadzenie. – 2. Stosunki UE z ASEAN (Stowarzyszenie Państw Azji Południowo-Wschodniej). – 3. Stosunki UE z SAARC (Południowoazjatyckie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego). – 4. Stosunki UE z Mercosur (Wspólny Rynek Południa). – 5. Stosunki UE z GCC (Rada Współpracy Państw Zatoki Perskiej)

1. Wprowadzenie

Kształtowanie stosunków zewnętrznych Wspólnot Europejskich do czasu ratyfikacji Traktatu z Maastricht opierało się przede wszystkim na instrumentach polityki rozwojowej (*development policy*). Ograniczało się tym samym do współpracy handlowej i udzielania pomocy rozwojowej krajom trzecim. Traktaty z Maastricht i z Amsterdamu wyposażyły Wspólnotę w nowe kompetencje, które pozwalają jej kształtować relacje zewnętrzne w sferach wychodzących poza dotychczasowe ramy współpracy. Konsekwentnie, stosunki zewnętrzne Unii Europejskiej rozwijane są nie tylko na bazie powiązań gospodarczych, ale w coraz większym stopniu odwołują się do motywów politycznych.

Unia Europejska jest obok Stanów Zjednoczonych Ameryki największą potęgą gospodarczą świata; jednocześnie wyposażona jest w instrumenty umożliwiające jej współkształtowanie międzynarodowych stosunków politycznych. W takim kontekście, tzn. dużej siły gospodarczej i rosnących aspiracji politycznych, należy interpretować stosunki Unii Europejskiej z innymi ugrupowaniami regionalnymi w świecie.

W opracowaniu omówione zostały stosunki UE z najważniejszymi pozaeuropejskimi instytucjami integracji regionalnej w Afryce, Ameryce Południowej i Azji: ASEAN, SAARC, Mercosur, GCC. W opracowaniu pominięto analizę stosunków UE z krajami Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu (Proces Barceloński), z krajami AKP (Konwencje z Lomé, Porozumienie z Cotonou) oraz z krajami Europy Środkowo-Wschodniej, Europy Wschodniej oraz Azji Centralnej (programy Phare i TACIS). Charakter powiązań UE z krajami tych regionów uległ w latach dziewięćdziesiątych zasadniczym zmianom i dlatego powinny one zostać omówione osobno. Podobne kryterium dotyczy opisu relacji UE z APEC i ASEM, oraz z NAFTA. Z uwagi na zaangażowanie USA w tych ugrupowaniach, stosunki Unii Europejskiej z nimi warto poddać analizie w szerszym kontekście powiązań transatlantyckich.

ASEAN, SAARC, Mercosur i GCC i ich relacje z Unią Europejską tworzą bardzo zróżnicowany zbiór. Odróżnia je od siebie nie tylko położenie geograficzne, cele i stopień zintegrowania gospodarczego, ale przede wszystkim poziom rozwoju stosunków z Unią Europejską.

Stosunki Unii Europejskiej z ASEAN trzeba postrzegać z szerszej perspektywy polityki UE wobec Azji. Założeniem strategicznym Unii jest wzmacnianie pozycji gospodarczej w Azji. Korzyści gospodarcze wynikające ze współpracy z państwami regionu są znaczące. Nie bez znaczenia jest jednak fakt, że Unia Europejska uczestniczy w Forum Regionalnym ASEAN – jedynym forum w regionie Azji, które skupia się na kwestiach bezpieczeństwa w regionie.

SAARC jest inicjatywą integracji gospodarczej w regionie tradycyjnie kojarzonym z biedą i zacofaniem gospodarczym. Zacieśnianie powiązań gospodarczych jest do pewnego stopnia próbą kolektywnego rozwiązania tych problemów. Poziom osiągniętej integracji pomiędzy państwami członkowskimi SAARC jest niski. Organizacji tej nie można jednak lekceważyć, ponieważ napięcia polityczne pomiędzy członkami ugrupowania stwarzają potencjalne zagrożenia dla stabilności politycznej i pokoju, nie tylko w regionie Azji Południowej.

Koncepcja utworzenia Międzyregionalnej Strefy Wolnego Handlu pomiędzy UE a Mercosur i Chile, jest zamysłem odważnym i nowatorskim. Jeśli realizacja projektu zostanie zwieńczona sukcesem, będzie to pierwsze tego typu porozumienie w świecie. Dodatkowe korzyści, jakie Unia może uzyskać w takim przypadku, obejmują aspekty gospodarcze i polityczne wynikające z potencjalnej silnej pozycji Unii w Ameryce Południowej. Po utworzeniu Strefy Wolnego Handlu Obu Ameryk, silna pozycja Unii Europejskiej w Mercosur może okazać się platformą do zdobywania kolejnych rynków w obu Amerykach.

Rada Współpracy Państw Zatoki Perskiej (GCC), czwarta z organizacji omawianych w opracowaniu, ma dla Unii Europejskiej znaczenie strategiczne w kontekście bezpieczeństwa energetycznego. Państwa członkowskie tego ugrupowania są głównym dostawcą ropy naftowej na rynek europejski. Wzajemne uzależnienie gospodarcze Unii Europejskiej i GCC stwarza przesłanki do zacieśniania powiązań między ugrupowaniami. Projekt utworzenia strefy wolnego handlu pomiędzy Unią Europejską a GCC warto analizować również w kontekście Procesu Barcelońskiego i planów utworzenia strefy wolnego handlu w basenie Morza Śródziemnego.

2. Stosunki Unii Europejskiej z ASEAN (Stowarzyszenie Państw Azji Południowo-Wschodniej)

ASEAN (Association of South-East Asian Nations)										
Państwa członkowskie	Indonezja	Malezja	Filipiny	Singapur	Tajlandia	Brunei	Wietnam	Laos	Myanmar	Kambodża
Data założenia/przystąpienia	1967				1984	1995	1997	1997	1999	
Organy ugrupowania	Stały Komitet ASEAN (Standing Committee (ASC)) Spotkania na Szczytach przywódców państw i szefów rządów; Nieformalny Szczyt ASEAN (Informal ASEAN Summit); (w perspektywie) Trójka Prezydencka ASEAN									
Cele	Wzrost gospodarczy, rozwój społeczny; utworzenie Strefy Wolnego Handlu do 2015 r. (2018)									
Instytucjonalizacja współpracy z UE	(doroczne) Spotkania Ministerialne ASEAN-UE; Spotkania na Wyższym Szczeblu Ministerialnym ASEAN-UE; Komitet Współpracy ASEAN-UE; Forum Regionalne ASEAN;									
Podstawy prawne współpracy z UE	7/03/1980 Umowa o Współpracy pomiędzy ASEAN i WE, wraz z modyfikacjami;									

a) ASEAN jako organizacja regionalna

ASEAN (Stowarzyszenie Państw Południowo-Wschodniej Azji) został utworzony 8 sierpnia 1967 roku. Indonezja, Malezja, Filipiny, Singapur i Tajlandia, jako państwa założycielskie podpisały w Bangkoku Deklarację (*Bangkok Declaration*), w której określono cele powołanej w ten sposób organizacji. Należą do nich: poprawa dynamiki wzrostu gospodarczego i rozwoju społecznego; promowanie pokoju i stabilizacji w regionie; promowanie współpracy pomiędzy państwami regionu w celu osiągnięcia wspólnych celów gospodarczych, społecznych, oraz w obrębie kultury i nauki, w sferze technicznej i aparatu administracyjnego. ASEAN jest stowarzyszeniem otwartym dla każdego państwa z regionu Azji Południowo-Wschodniej, które aspiruje do członkostwa i realizuje zasady i cele podstawowe organizacji.

W 1992 roku ASEAN zainicjował projekt mający na celu utworzenie Strefy Wolnego Handlu ASEAN (AFTA; *ASEAN Free Trade Area*). Strefa ta jest realizowana poprzez stopniową redukcję taryfowych i pozataryfowych barier handlowych w regionie, a także harmonizację nomenklatury celnej i innych procedur. Docelowo zniesione będą wszystkie cła importowe na wszystkie grupy towarów. Pełna realizacja Strefy Wolnego Handlu powinna nastąpić w roku 2015 i wtedy obejmie państwa założycielskie ASEAN. W roku 2018 przyłączą się pozostałe państwa członkowskie organizacji.

b) Rozwój stosunków UE-ASEAN

Kształtowanie relacji pomiędzy Unią Europejską a państwami wchodzącymi w skład ASEAN zapoczątkowano w 1972 roku poprzez tzw. Specjalny Komitet Koordynujący (*Special Coordinating Committee of ASEAN SCCAN*). Dnia 7 maja 1975 roku utworzono Wspólną Grupę Studyjną ASEAN-WE (*ASEAN-EEC Joint Study Group JSG*), której zadaniem było rozpoznanie możliwości nawiązania bliższych relacji pomiędzy obu regionami. W lutym 1977 roku ministrowie spraw zagranicznych krajów członkowskich ASEAN, podczas Specjalnego Spotkania w Manili (*Special Meeting of ASEAN Foreign Ministers*) wysunęli propozycję nawiązania stosunków z Komitetem Stałych Reprezentantów (COREPER) Wspólnoty Europejskiej. W tym samym roku (1977) nawiązano oficjalne stosunki dyplomatyczne pomiędzy ASEAN a WE. Kraje ASEAN postrzegały współpracę z WE jako możliwość rozwiązania problemu dostępu do europejskiego rynku wspólnotowego. Współpraca miała być dla członków ASEAN

elementem strategii ochrony własnych interesów wobec rosnącego protekcjonizmu handlowego praktykowanego przez państwa WE.

Dynamika stosunków pomiędzy ugrupowaniami wzrosła kiedy zrealizowano postulat Hansa Dietricha Genschera (ówczesnego wicekanclerza i Ministra Spraw Zagranicznych RFN), aby regularne kontakty pomiędzy stronami odbywały się na szczeblu ministerialnym. W konsekwencji, we wrześniu 1978 roku w Brukseli odbyło się I Spotkanie Ministerialne ASEAN-WE (SM; 1st ASEAN-EEC *Ministerial Meeting*).

Kontakty pomiędzy WE a ASEAN zostały zinstytucjonalizowane po podpisaniu dnia 7 marca 1980, podczas II Spotkania Ministerialnego, Umowy o Współpracy pomiędzy ASEAN i WE (*EC-ASEAN Cooperation Agreement*). W porozumieniu tym zdefiniowano założenia współpracy handlowej, gospodarczej i technicznej oraz powołano Komitet Współpracy (*Joint Cooperation Committee (JCC)*), jako strukturę monitorującą rozwój relacji pomiędzy ASEAN a WE.

Kolejne ożywienie stosunków na osi ASEAN-WE było rezultatem utworzenia, na mocy ustaleń 11 SM ASEAN-WE (Karlsruhe, październik 1994), Grupy Eksperckiej (*ad hoc Eminent Persons Group (EPG)*). Członkowie Grupy zostali wybrani spośród przedstawicieli obu ugrupowań i zostali zobowiązani do opracowania wszechstronnej strategii rozwoju stosunków ASEAN-WE w perspektywie roku 2000 i dalej. Strategia ta objęła kwestie polityczne i bezpieczeństwa, a także zagadnienia związane ze współpracą w dziedzinie gospodarki i kultury.

W pozytywnej atmosferze postanowień podjętych w Karlsruhe (1994), w 1995 roku w Singapurze odbyło się Pierwsze Spotkanie na Wyższym Szczeblu Ministerialnym ASEAN-WE (WSM; *First Meeting of the ASEAN-EU Senior Officials (SOM)*). Kolejne Spotkania Ministerialne (12. SM w Brukseli, październik 1995, oraz WSM w Dublinie w 1996) swoim zakresem tematycznym objęły wiele nowych, spornych lub dotychczas nie poruszanych kwestii współpracy. Przebieg spotkań utwierdził obie strony w przekonaniu o zasadności rozwoju współpracy.

W 1994 roku UE zainicjowała „Nową Strategię dla Azji” („*New Asia Strategy*”). Politycy unijni zadeklarowali jednocześnie, że ASEAN pozostanie kluczowym partnerem UE w Azji, pomimo dialogu prowadzonego przez UE z innymi z krajami tego regionu. Pozwoliło to na płynne rozszerzanie powiązań UE z pozostałymi państwami azjatyckimi. Proces ten przybrał formę tzw. Spotkania Azji i Europy (*Asia-Europe Meeting [ASEM]*). Spotkanie inaugurujące proces odbyło się w marcu 1996 roku w Bangkoku. W lutym 1997 w Singapurze miało miejsce I Spotkanie Ministrów Spraw Zagranicznych ASEM (*1st ASEM Foreign Ministers Meeting*), w obu przypadkach ASEAN – jako organizacja integracji regionalnej – odgrywał istotną rolę.

W lipcu 1996 roku, Komisja Europejska opublikowała dokument „Kształtowanie Nowej Dynamiki Stosunków UE-ASEAN” (*‘Creating a New Dynamic in EU-ASEAN Relations’*). Powtórzono w nim wcześniej zdefiniowane w „Nowej Strategii dla Azji” priorytety obejmujące cały region azjatycki; podkreślono jednocześnie zaangażowanie UE we wzmacnianie jej powiązań z ASEAN, jako głównym partnerem w realizowaniu polityki azjatyckiej Unii Europejskiej. Innymi słowy, UE uznała ASEAN za motor dialogu pomiędzy Azją a Europą. „Nowa Dynamika” współpracy pomiędzy UE, a ASEAN została zatwierdzona w lutym 1997 roku podczas obrad Spotkania Ministerialnego UE-ASEAN (Singapur, 7 lutego 1997). Celem kształtowania nowej dynamiki w stosunkach pomiędzy ugrupowaniami jest odejście od dotychczasowej formuły opartej w dużym stopniu na pomocy udzielanej przez Unię Europejską i zastąpienie jej współpracą opartą na partnerstwie

Ważny etap rozwoju stosunków UE-ASEAN wyznaczyła Wspólna Deklaracja (*Joint Declaration*) wydana po zakończeniu obrad 12. SM ASEAN-EU w Singapurze (13-14 lutego 1997). Deklarację tę określa się jako plan działania i przyszłego rozwoju stosunków pomiędzy Wspólnotami Europejskimi a ASEAN. W deklaracji podkreśla się

potencjał gospodarczy obu regionów jako czynnik sprzyjający dalszemu rozwojowi współpracy, także w kontekście współpracy pomiędzy UE a AFTA (*Asian Free Trade Area*). W dokumencie mówi się również o konieczności silniejszego zaangażowania sektora prywatnego w rozwój współpracy na osi UE-ASEAN, między innymi poprzez stworzenie systemu wymiany informacji o przedsiębiorstwach (*business networking*) i joint ventures.

We Wspólnej Deklaracji z Singapuru zakłada się pogłębienie dialogu politycznego pomiędzy UE a ASEAN, współpracę na forum organizacji międzynarodowych, podkreśla się znaczenie ścisłej współpracy gospodarczej. W wymiarze praktycznym, deklaracja jest wyrazem przyzwolenia ministrów na konsolidację, pogłębienie i zróżnicowanie dotychczasowych stosunków pomiędzy UE a ASEAN, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów współpracy gospodarczej. Podczas Spotkania Komitetu Współpracy w Bangkoku (*EC-ASEAN Joint Cooperation Committee*, maj 1999), zaadoptowano "Program Implementacji Nowej Dynamiki" (*Work Programme for the Implementation of the New Dynamic*). Program ten definiuje praktyczne sposoby wspierania rozwoju handlu i przedsiębiorczości pomiędzy partnerami z ASEAN i UE.

Ramy instytucjonalne współpracy UE-ASEAN: Współpraca na osi UE-ASEAN przebiega na podstawie Umowy o Współpracy (*Co-operation Agreement*) z 1980 roku. Umowa ta została podpisana pomiędzy Wspólnotami Europejskimi, a ówczesnymi państwami członkowskimi ugrupowania (Indonezją, Malezją, Filipinami, Tajlandią i Singapurem). Przystąpienie kolejnych państw do ASEAN nie oznaczało rozciągnięcia postanowień Umowy na nowych członków ugrupowania. Zawarcie Umowy o Współpracy musi być każdorazowo negocjowane przez zainteresowane strony, umowa musi ulec modyfikacji. I tak na przykład, w przypadku Laosu i Kambodży, Umowa o Współpracy UE-ASEAN została rozszerzona na mocy decyzji Komisji Europejskiej z 7 lipca 2000 roku. Taka formuła prawna pozwala Unii Europejskiej na wywieranie względnego wpływu na określone procesy zachodzące w Azji Południowej. Umowa o Współpracy nie obejmuje Myanmar¹, pomimo tego, że już od 1997 roku państwo to przynależy do ASEAN.

UE uczestniczy w serii spotkań o charakterze konsultacyjnym z przedstawicielami ASEAN. Obejmują one Forum Regionalne ASEAN (ARF; *ASEAN Regional Forum*), Spotkania Ministerialne ASEAN-EU (SM AEU), Spotkania Ministrów ds. Gospodarki (*ASEAN-EU Economic Ministers Meeting*), Spotkania Wyższych Rangą Przedstawicieli Ministerstw (*ASEAN-EU Senior Officials Meeting*), Spotkania Komitetu Współpracy (*Joint Cooperation Committee [JCC] Meeting*). Unia Europejska, poprzez swoich reprezentantów, uczestniczy także w tzw. Konferencjach Postministerialnych (*Post Ministerial Conferences*), tzn. odbywają się one po zakończeniu obrad Spotkań Ministerialnych. Tak zakrojone ramy dialogu umożliwiają Unii Europejskiej i ASEAN bieżącą ocenę istotnych dla obu stron wydarzeń dotyczących polityki, spraw bezpieczeństwa, gospodarki i współpracy rozwojowej. Dialog pomiędzy ASEAN a UE jest efektywnie wspierany poprzez przedstawicielstwa ASEAN w niektórych państwach europejskich (*ASEAN-Brussels Committee*, *ASEAN-Bonn Committee*, *ASEAN-London Committee* oraz *ASEAN-Paris Committee*).

Najważniejszym elementem systemu umożliwiającego prowadzenie dialogu pomiędzy ASEAN a Unią Europejską są Spotkania Ministerialne, ponieważ w czasie ich trwania wyznacza się kierunki i priorytety współpracy, a także ocenia dotychczasowe

¹ Wynika to z obecnej sytuacji politycznej w tym kraju, której akceptacja i utrwalanie - poprzez równoprawne z innymi członkami ASEAN traktowanie - byłoby sprzeczne z akcentowanym przez UE przywiązaniem do zasad demokracji, demokratycznego sprawowania władzy, poszanowania praw człowieka i respektowania podstawowych wolności. *There is no intention at present to extend the EC-ASEAN Cooperation Agreement to Burma.* (cytat z Komunikatu Komisji, 7/07/2000).

osiągnięcia i stopień wykonania wcześniejszych postanowień o współpracy. Spotkania Ministerialne odbywają się co 1,5 –2 lata i trwają dwa dni.

c) Przyszłość stosunków UE-ASEAN

Grudniowy 13. Szczyt ASEAN-UE (Vientiane, 11-12 grudnia 2000) w swoich deklaracjach (*Vientiane Declaration*) o przyszłej współpracy pomiędzy stronami podkreśla konieczność wzmożenia wspólnych wysiłków w celu zwalczania biedy i ubóstwa. Działania powinny skupić się na rozwijaniu zasobów ludzkich, zapewnieniu podstawowej opieki zdrowotnej oraz na ochronie środowiska i zrównoważonym wykorzystaniu zasobów naturalnych. Wspólne programy powinny objąć również rozwój technologii, w tym technologii informatycznych, rozwój obszarów wiejskich i aglomeracji miejskich., zwalczanie handlu narkotykami i narkomanii, sektor energetyczny, edukację i kulturę. Podkreśla się przy tym konieczność zaangażowania społeczeństw tak w UE, jak i w państwach ASEAN w rozwijaną pomiędzy ugrupowaniami współpracę. Wspólne wysiłki powinny być również skierowane na poprawę pozycji kobiet w systemie społecznym.

W obszarze zagadnień dotyczących współpracy gospodarczej, powtórzono zasadność poszerzenia zakresu kooperacji z Programu Działań (*Work Programme*). W tym kontekście, szczególną uwagę zwrócono na ochronę praw własności intelektualnej i kontrolę jakości oraz standardów produkcyjnych. Postanowiono, że Nieformalne Spotkania Koordynacyjne EC-ASEAN (*ASEAN-EC Informal Coordinating Meeting*) będą odbywały się w regularnych odstępach czasu, dla zapewnienia efektywnej realizacji założeń Programu Działania z Bangkoku.

Forum Regionalne ASEAN (ARF *ASEAN Regional Forum*) utworzone w 1994 roku jest jedynym forum zajmującym się sprawami bezpieczeństwa w Azji. Impulsem do jego utworzenia był postulat przywódców państw ASEAN (Szczyt w Singapurze, 1992), aby zmodyfikować koncepcję ugrupowania i rozszerzyć obszary jej zaangażowania o aspekty polityczne i gospodarcze ukierunkowane na zapewnienie pokoju i stabilizacji w regionie Azji i Pacyfiku.

Forum Regionalne ASEAN skupia 23 państwa/ugrupowania (Australia, Brunei, Kanada, Chiny, Unia Europejska, Indonezja, Japonia, Laos, Malezja, Nowa Zelandia, Papua Nowa Gwinea, Filipiny, Południowa Korea, Rosja, Singapur, Tajlandia, USA i Wietnam; w 1995 r. dołączyła Kambodża; w 1996 Myanmar i Indie; w 1999 Mongolia; w 2000 Korea Północna), które mają wpływ lub są zaangażowane w sprawy bezpieczeństwa w regionie Azji i Pacyfiku. Unia Europejska uczestniczy w posiedzeniach forum na takich samych zasadach, co państwa bliżej (geograficznie) niż Unia związane z regionem.

ARF odbierane jest przez jego uczestników jako regionalne forum dialogu o pokoju i sprawach bezpieczeństwa w regionie Azji i Pacyfiku. Jednym z ważniejszych obszarów zainteresowania Forum jest budowa środków zaufania (*confidence building measures*) w regionie Azji i Pacyfiku. Dodatkowo, prowadzi się konsultacje na temat zdefiniowania koncepcji dyplomacji prewencyjnej, postrzeganej jako potencjalny obszar działania ARF.

Spotkania ARF odbywają się na szczeblu ministerialnym skupiając ministrów spraw zagranicznych (w przypadku UE, funkcję tę obejmuje Prezydencja UE/Przewodniczący) raz do roku w lipcu, przy okazji ASEAN *Post Ministerial Conference*. Podstawowym dokumentem ARF jest *ARF Chairman's Statement*, wydawane po zakończeniu corocznego Szczytu ARF. Forum jest wspierane przez ARF Senior Officials Meeting (ARF SOM), które to posiedzenie zbiera się rokrocznie w maju.

Cechą charakterystyczną ARF jest minimalny stopień sformalizowania instytucjonalnego. Decyzje podejmowane są na zasadzie *consensusu* i przy użyciu

tw. „pierwszej i drugiej ścieżki dyplomatycznej”. ARF zgodziło się na stopniową trzyetapową ewolucję swojej aktywności: od działań na rzecz środków budowy zaufania, poprzez przewencyjną dyplomację, do - w dłuższej perspektywie - zaangażowania w rozwiązywanie konfliktów. Członkowie ARF są zgodni co do tego, że pierwsze dwa etapy rozwijania działalności Forum mogą przebiegać równolegle.

ARF wypracował również tzw. *pierwszą i drugą ścieżkę działalności*. Pierwsza - to oficjalny plan działania. W okresie 2000-2001 odbędą się dwa spotkania Międzysesyjnych Grup Wspierających do spraw Środków Budowy Zaufania (*Intersessional Support Group on Confidence Building Measures*) w Seulu i w Kuala Lumpur. Odbędą się również spotkania na szczeblu eksperckim na tematy dotyczące aspektów bezpieczeństwa w ponadnarodowej przestępczości zorganizowanej (*small arms*, nielegalna imigracja). Te spotkania będą wsparte serią akcji, seminariów i kursów („druga ścieżka”) na tematy obejmujące zagadnienia konwersji (przemysłu zbrojeniowego etc.) i jawności w handlu bronią konwencjonalną.

3. Stosunki UE z SAARC (Południowoazjatyckie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego)

SAARC (South Asian Association for Regional Cooperation)							
Państwa członkowskie	Bangladesz	Bhutan	Indie	Malediwy	Nepal	Pakistan	Sri Lanka
Data utworzenia	1985						
Organy ugrupowania	Sekretariat; Stały Komitet; Spotkania na Szczycie szefów państw i rządów (najwyższa władza), Rada Ministrów oraz Komitety Techniczne; posiedzenia raz do roku;						
Cel	Utworzenie SAPTA (South Asian Preferential Trading Agreement) i SAFTA (South Asia Free Trade Area)						
Instytucjonalizacja współpracy z UE	Spotkania i konsultacje na szczeblu ministerialnym oraz Spotkania SAARC-UE z Trójką Prezydencką UE						
Prawne podstawy współpracy z UE	Umowy dwustronne o współpracy, dwustronne umowy o współpracy sektorowej						

a) SAARC jako organizacja regionalna

Inicjatywy dotyczące możliwości zacieśniania współpracy gospodarczej pomiędzy krajami Azji Południowej pojawiły się w latach siedemdziesiątych. W 1981 roku, po konsultacjach ministrów spraw zagranicznych Bangladeszu, Bhutanu, Indii, Malediwów, Nepalu, Pakistanu, Sri Lanki - powołano wspólny Komitet, którego zadaniem było zidentyfikowanie potencjalnych obszarów współpracy. Na podstawie wniosków zaprezentowanych przez Komitet, w sierpniu 1983 roku, ministrowie spraw zagranicznych zainteresowanych krajów, podczas spotkania w New Delhi wydali Deklarację o Południowoazjatyckiej Współpracy Regionalnej (*SARC Declaration on South Asian Regional Co-operation*). Jednocześnie zaczęto wcielać w życie Zintegrowany Program Działania (*Integrated Programme of Action*), którego realizacja miała doprowadzić do utworzenia Południowoazjatyckiego Stowarzyszenia Współpracy Regionalnej (SAARC). W trakcie Spotkania na Szczycie (grudzień 1985) szefów państw i rządów państw Azji Południowej zatwierdzono Kartę SAARC.

Cele i naczelnne zasady współpracy w ramach SAARC: Do celów współpracy w ramach Stowarzyszenia, zadeklarowanych w Kartce SAARC, należy promowanie dobrobytu i poprawa jakości życia w Azji Południowej; stymulowanie rozwoju gospodarczego i społecznego; rozwój kulturalny; promowanie idei zaufania i współpracy pomiędzy krajami regionu; wzmacnianie kooperacji jako blok regionalny na forum organizacji międzynarodowych; współpraca z innymi regionalnymi i międzynarodowymi organizacjami.

W myśl zapisów Karty SAARC, wyżej wymienione cele powinny być realizowane zgodnie z tzw. zasadami współpracy w ramach SAARC, tj. w oparciu o zasadę suwerenności i równości państw, integralności terytorialnej, niezależności politycznej, nieangażowania się w sprawy wewnętrzne innych państw oraz w poczuciu solidaryzmu w dążeniu do osiągnięcia wspólnych korzyści ze współpracy. Współpraca regionalna nie powinna zastępować współpracy dwustronnej pomiędzy państwami ugrupowania, powinna być w stosunku do niej komplementarna. Decyzje na forum SAARC podejmowane są na zasadzie jednomyślności, a kwestie 'drażliwe' w stosunkach dwustronnych są wyłączone ze wspólnych konsultacji (*'Bilateral and contentious issues shall be excluded from the deliberations.'*; Art. X Karty SAARC).

Działalność SAARC przebiega w oparciu o Zintegrowany Program Działania (IPA - *Integrated Program of Action*). Określa on 11 obszarów współpracy: rolnictwo; komunikacja; edukacja i kultura; sport; opieka zdrowotna i inne sprawy socjalne; zwalczanie handlu narkotykami i narkomanii; rozwój obszarów wiejskich; nauka i technika; turystyka; transport; kwestie równouprawnienia kobiet (*Women in Development*). Współpraca w każdym z tych obszarów jest koordynowana przez odpowiedni Komitet Techniczny.

Współpraca pomiędzy państwami członkowskimi SAARC realizowana jest poprzez programy, np. SAARC *Audio-Visual Exchange Program* (SAVE), SAARC *Scheme for Promotion of Organizing Tourism*, SAARC *Visa Exemption Scheme*, SAARC *Chamber of Commerce and Industries*. Programy te realizowane są przy aktywnym udziale regionalnych instytucji SAARC. Do najważniejszych z nich należą: Centrum Informacji o Rolnictwie (*Agricultural Information Center*, Dhaka/Bangladesh), Centrum do Spraw Zwalczania Gruźlicy (*Tuberculosis Center*, Baktapur/Nepal), Centrum Dokumentacji (*Documentation Center*, New Delhi). Kraje członkowskie SAARC podpisały także szereg wspólnych konwencji dotyczących między innymi zwalczania terroryzmu, handlu narkotykami i środkami psychotropowymi. Przy finansowym wsparciu Japonii, utworzono Fundusz na Rzecz Projektów Regionalnych (*SAARC Fund for Regional Projects*, 1991), Specjalny Fundusz SAARC-Japonia (*SAARC - Japan Special Fund*, 1993) oraz Południowoazjatycki Fundusz Rozwoju (*South Asian Development Fund*, 1995).

Najważniejszą z inicjatyw gospodarczych podjętych i zrealizowanych do tej pory przez państwa członkowskie SAARC jest Południowoazjatyckie Porozumienie o Preferencjach Taryfowych (SAPTA - *South Asian Preferential Tariff Arrangement*). Zostało ono utworzone w 1993 roku i ma na celu promowanie handlu wewnątrz regionu. Porozumienie to drogą ewolucyjną powinno przekształcić się w Strefę Wolnego Handlu (SAFTA *South Asian Free Trade Area*). Datę jej utworzenia wyznaczono na rok 2001; jednak dotychczasowy przebieg negocjacji przyczyni się do opóźnienia realizacji projektu SAFTA.

Koncepcja utworzenia SAARC i nadania mu formuły, w której decyzje podejmowane są jednomyślnie, a kwestii spornych nie porusza się, ma dwojakie przyczyny. Pierwsza grupa przyczyn obejmuje potencjalne korzyści wynikające z integracji gospodarczej. Azja Południowa tradycyjnie kojarzona jest z obszarem biedy i zacofania gospodarczego. Utworzenie więc regionalnej organizacji gospodarczej powinno służyć pokonywaniu wspólnych problemów i przełamywaniu (uzasadnionego w dużym stopniu) negatywnego stereotypu o regionie Azji Południowej. Inne czynniki, które przyczyniły się do takiego ukształtowania mechanizmu współpracy w ramach SAARC, wynikają z obaw małych państw regionu przed utratą suwerenności i niezależności politycznej (znajduje to bezpośrednie odzwierciedlenie w tzw. zasadach SAARC), szczególnie wobec obecności takiego sąsiada jak Indie.

Przynależność do ugrupowania Pakistanu i Indii, państw pozostających w konflikcie, jest wymuszona przez ich położenie geograficzne; jest również pozorną próbą znormalizowania relacji pomiędzy nimi. Próba ta jest pozorna, ponieważ zasady

SAARC nie pozwalają na rozwiązywanie bilateralnych kwestii spornych na forum całej organizacji. Jednak nawet w przypadku, gdyby statut umożliwił konsultowanie na forum SAARC kwestii spornych pomiędzy poszczególnymi członkami ugrupowania, nie wydaje się możliwe, aby taki mechanizm był efektywny. Rodzi się wątpliwość, czy małe państwa członkowskie SAARC dysponują (lub kiedykolwiek będą dysponowały, co więcej – czy są zainteresowane?) wystarczającą siłą perswazji, aby wpływać na decyzje podejmowane przez przywódców Indii i Pakistanu? Napięcia natury politycznej wewnątrz ugrupowania przyczyniają się do niskiego stopnia efektywności organizacji. Do czynników tych zalicza się także małą elastyczność rozwiązań z obszaru polityki gospodarczej prowadzonej przez rządy poszczególnych krajów członkowskich SAARC, nadmierną biurokrację i korupcję.

b) Rozwój stosunków UE-SAARC

Unia Europejska poprzez dialog prowadzony z SAARC na forum Trójki Prezydenckiej oraz podczas dorocznych spotkań i konsultacji na szczeblu ministerialnym SAARC-EU, niezmiennie podkreśla swoje zainteresowanie wzmocnieniem powiązań z SAARC jako organizacją regionalną. Podobne zainteresowanie wyrażają również kraje członkowskie SAARC. Niski stopień zintegrowania gospodarczego i politycznego krajów regionu Azji Południowej implikuje, że stosunki pomiędzy UE a krajami członkowskimi SAARC rozwijane są w oparciu o umowy dwustronne. Najważniejsza z nich dotyczy Indii. W czerwcu 1996 roku Komisja Europejska wydała komunikat zakładający dążenie do ustanowienia "rozszerzonego Partnerstwa" (*'EU-India Enhanced Partnership'*) pomiędzy Unią Europejską a Indiami. Propozycja została przyjęta przez Radę Europejską w grudniu 1996 r. W czerwcu 2000 roku odbył się pierwszy Szczyt UE-Indie (*EU - India Summit*). W efekcie, Indie należą do nielicznej grupy pięciu państw świata (obok USA, Kanady, Japonii i Rosji), z którymi Unia Europejska prowadzi regularny dialog poprzez dwustronne Spotkania na Szczycie.

Umowy o współpracy zawarto również z Bangladeszem (Umowa o Współpracy Handlowej [*Commercial Co-operation Agreement*] z 1976 r., zastąpiona w 2000 r. Umową o Współpracy [*Co-operation Agreement*]); Nepalem (*framework Co-operation Agreement between the EC and Nepal* 1996); Pakistanem (*Agreement For Commercial, Economic and Development Co-operation Between the EEC and Pakistan*, 1976, 1985) i Sri Lanką (*Co-operation Agreement on Partnership and Development*, 1995). Bhutan korzystał z pomocy rozwojowej Wspólnoty Europejskiej od 1982 roku. Do tej pory nie podpisano umowy o współpracy. Wynika to w dużej mierze z faktu, że ani jedno z państw członkowskich Unii Europejskiej nie nawiązało jeszcze stosunków dyplomatycznych z Bhutanem; kraj ten korzysta zatem głównie ze środków pomocowych w ramach polityki rozwojowej UE, jest też objęty programami regionalnymi (np. *EU-Asian Civil Aviation Co-operation Project*). Malediwy, podobnie jak Bhutan, korzystają z pomocy rozwojowej udzielanej przez Wspólnotę Europejską. Stosunki dyplomatyczne pomiędzy UE a Malediwami zostały nawiązane w 1983 r.

UE podkreśla, że jest świadoma trudności, jakie kraje członkowskie SAARC napotykają podczas rozmów na tematy polityczne.² Niemniej jednak, UE zamierza wspierać proces integracji pomiędzy państwami członkowskimi SAARC poprzez swój wpływ na gospodarkę w tym regionie. Wynika to z przeświadczenia Unii o posiadaniu doświadczenia w pokonywaniu trudności związanych z procesem integracji gospodarczej, a także wynikających z różnic rozwojowych pomiędzy krajami członkowskimi ugrupowania. Unia Europejska jest zatem aktywna również w obszarach nie związanych z gospodarką, np. Misja Obserwatorów UE podczas wyborów parlamentarnych na Sri Lance w październiku 2000 r. Pomimo tego, że dotychczasowy rozwój integracji w ramach SAARC ograniczał się do sfery gospodarki, Unia Europejska pozostaje

² *'The EU fully realises the difficulties that SAARC has in discussing political issues, and that SAARC member states are not Europe.'* >europa.eu.int/comm/external_relations/saarc/intro/index.htm<

przekonana, że ugrupowanie to ma predyspozycje ku temu, aby odgrywać ważną rolę we współpracy regionalnej i dialogu politycznym.

c) Przyszłość stosunków UE-SAARC

W 1996 roku z inicjatywy Komisji Europejskiej podpisano Memorandum Zrozumienia (*Memorandum of Understanding*) pomiędzy UE a Sekretariatem SAARC. Komisja Europejska zaoferowała w nim pomoc techniczną, oferta ta nie została jednak jeszcze podjęta przez kraje członkowskie SAARC. W 2000 roku, na prośbę Sekretariatu SAARC, Komisja Europejska włączyła SAARC do Systemu Preferencji Generalnych (*General System of Preferences*) w zakresie dotyczącym kumulowanych reguł pochodzenia (*Cumulative Clause of the Rules of Origin*).

Stosunki UE z SAARC nie są rozwinięte w równym stopniu, co relacje z ASEAN, czy z innymi państwami regionu Azji w ramach procesu ASEM (*Asia-Europe Meeting*). Wynika to przede wszystkim z niskiego stopnia zintegrowania krajów SAARC. Niemniej jednak, Unia Europejska utrzymuje formalne kontakty z tą organizacją. Jest to rozwiązanie logiczne, zważywszy na wielkość populacji w tym regionie, potencjalne (choć możliwe do osiągnięcia w długiej perspektywie czasowej) możliwości rozwojowe i geopolityczne znaczenie państw Azji Południowej. Konsekwencje zaniechania rozwoju stosunków z SAARC mogą być znaczące. Wynika to z faktu, że i Indie, i prawdopodobnie Pakistan, dysponują (lub w najbliższym czasie będą dysponowały) bronią atomową. W kontekście rozwoju Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa, warto jasno sprecyzować pozycję SAARC w polityce Unii Europejskiej.

3. Stosunki Unii Europejskiej z Mercosur (Wspólny Rynek Południa)

MERCOSUR						
Państwa członkowskie	Argentyna	Brazylia	Paragwaj	Urugwaj	Chile	Boliwia
Data założenia/przystąpienia	1991				2001(???)	-
Organy ugrupowania	Spotkania na Szczycie, Rada Wspólnego Rynku, Grupa Wspólnego Rynku, Komisja Handlowa, Komitety Techniczne, Grupy Robocze				-	-
Cel	Utworzenie Wspólnego Rynku Południa do 2006 r.					
Instytucjonalizacja współpracy z UE	Biregionalny Komitet Negocjacyjny (EU-Mercosur Biregional Negotiations Committee (BNC) Komitet ds. Kooperacji					
Prawne podstawy współpracy z UE	Międzyregionalna Ramowa Umowa o Współpracy (15/12/1995 Madryt), negocjowana obecnie Umowa Stowarzyszeniowa zakładająca utworzenie Międzyregionalnej Strefy Wolnego Handlu					

a) Mercosur jako organizacja regionalna

Mercosur został utworzony przez Argentynę, Brazylię, Paragwaj i Urugwaj w 1991 roku w wyniku ratyfikacji Traktatu z Asuncion. Celem Traktatu było utworzenie pomiędzy krajami-sygnatariuszami unii celnej (oparto się na wcześniejszych doświadczeniach współpracy gospodarczej pomiędzy Argentyną i Brazylią.). Traktat z Asuncion (i unia celna jako jego rezultat) jest porozumieniem o gospodarczej integracji regionalnej, stąd nie wykluczono możliwości przyłączenia się do ugrupowania innych państw regionu (Chile i Boliwii). Jednocześnie, potwierdzono możliwość zacieśniania powiązań gospodarczych, których rozwój stopniowo mógłby doprowadzić do utworzenia wspólnego rynku Mercosur.

Podpisany w 1994 roku **Traktat z Ouro Preto** znaczy nowy etap w rozwoju stosunków pomiędzy krajami członkowskimi Mercosur. Na mocy postanowień Traktatu organizacja uzyskała osobowość prawną. Traktat zreformował również strukturę instytucjonalną Mercosur. Dodatkowo, państwa członkowskie ugrupowania zdecydowały się na ścisłą współpracę w celu wcielenia w życie projektu o utworzeniu wspólnego rynku. Ustalono, że nastąpi to stopniowo: od unii celnej (funkcjonuje od 1995 roku), okres dostosowawczy w latach 1995-2001 (2006 dla Paragwaju i Urugwaju), do wspólnego rynku (od 2006 roku).

Celem Mercosur jest utworzenie pomiędzy krajami członkowskimi wspólnego rynku dóbr, kapitału i usług. W tym celu, w okresie przejściowym, pomiędzy 1995 - 2001 (2006), znaczna część handlu wewnętrznego powinna zostać zliberalizowana. Określone gałęzie przemysłu i szczególnie wrażliwe grupy produktów zostaną czasowo wyłączone spod tych regulacji lub zostaną objęte regulacjami wyjątkowymi. Obecnie Mercosur znajduje się w fazie przejściowej ku utworzeniu wspólnego rynku (poziom zaawansowania integracji w Mercosur porównuje się do poziomu rozwoju WE w latach sześćdziesiątych). Podejmowane są działania na rzecz wypracowania wspólnej polityki obejmującej handel (polityka konkurencji, ochrony konsumenta, reguły antydumpingowe). Rynek usług w Mercosur zostanie zliberalizowany dopiero w przyszłości, obecnie prowadzone są konsultacje na ten temat. Planowany wspólny rynek Mercosur postrzegany jest przez państwa członkowskie przede wszystkim jako forum współpracy gospodarczej. Oczekiwane korzyści ze współpracy, to wzrost stopnia konkurencyjności gospodarek państw członkowskich ugrupowania, tym samym łatwiejszy dostęp do rynku światowego, napływ inwestycji bezpośrednich, wzrost gospodarczy itd.

Traktat z Ouro Preto z 1994 roku ustanowił instytucjonalną strukturę Mercosur, która została zainspirowana przez model instytucjonalny UE, nie jest jednak jego wierną kopią. Podstawowa różnica polega na odrzuceniu przez państwa członkowskie Mercosur elementów ponadnarodowych obecnych w strukturze Unii. Integracja przebiega według schematu opartego na kolektywnym – międzyrządowym mechanizmie podejmowania decyzji. Cele Mercosur są jednak podobne do założeń, na których opiera się integracja w Unii Europejskiej, tj. utworzenie wspólnego rynku wewnętrznego oraz - w dłuższej perspektywie - ustanowienie unii gospodarczej i monetarnej pomiędzy państwami członkowskimi ugrupowania. Utworzenie wspólnego rynku implikuje wprowadzenie oprócz swobody przepływu towarów, usług i kapitału, także swobodę przepływu ludności.

W 1996 roku Chile i Boliwia podpisały umowy stowarzyszeniowe z Mercosur, które zakładają utworzenie strefy wolnego handlu według formuły "4 + 1" pomiędzy Mercosur a Chile i Boliwią. Relacje pomiędzy Mercosur a tymi krajami nie ograniczają się do kwestii gospodarczych. Mercosur wypracował wspólny mechanizm konsultacji politycznych. Zostały one sformalizowane w 1998 roku. Uczestniczą w nich wszystkie państwa członkowskie Mercosur oraz - na tych samych prawach co pozostałe kraje – Boliwia i Chile¹, tworząc tym samym "Polityczny Mercosur".

¹ Chile nie jest państwem członkowskim wspólnego rynku Mercosur, tzw. gospodarczego Mercosur ("*economic Mercosur*"). Niemniej jednak, w 1996 roku Chile podpisało porozumienie o wolnym handlu z Mercosur na bazie formuły "4 + 1", która umożliwia rozwijanie relacji ze wspólnym rynkiem. Porozumienie to nie umożliwia jednak uczestnictwa Chile w instytucjach Mercosur. Tym samym, Chile nie ma wpływu na kształtowanie strategii dot. zagadnień gospodarczych i podejmowanie decyzji dotyczących przyszłości i spraw bieżących Mercosur. Wśród najważniejszych przyczyn, dla których Chile wstrzymuje swoje pełne członkostwo w Mercosur jest znacznie wyższy niż w przypadku Chile, próg Wspólnej Taryfy Celnej stosowanej przez ugrupowanie. Chile jest jednak członkiem Mechanizmu Konsultacji Politycznych. Mechanizm ten umożliwia państwu Mercosur oraz dwóm państwom stowarzyszonym, Chile i Boliwii - konsultowanie zagadnień nie związanych bezpośrednio z gospodarką oraz wypracowywanie wspólnych stanowisk, konsekwentnie działając jako blok państw.

14 lipca 2000 roku Chile zadeklarowało swoją wolę uzyskania statusu pełnego członkostwa w Mercosur.

Organy Mercosur: Głównymi instytucjami Mercosur są Spotkania na Szczycie przywódców państw członkowskich; Rada Wspólnego Rynku (ministrowie); Grupa Wspólnego Rynku (ambasadorzy); Komisja Handlowa; Komitety Techniczne; Grupy Robocze; oraz Grupy tworzone *ad hoc*, które zajmują się specyficznymi zagadnieniami polityki przemysłowej, konkurencji, ochrony środowiska, polityki rolnej i polityki celnej. W skład Komitetów i Grup Roboczych wchodzi przedstawiciele (dyplomaci i pracownicy służb cywilnych) wszystkich czterech państw członkowskich. Decyzje podejmowane są na zasadzie *consensusu*. Terminarz spotkań i posiedzeń organów Mercosur zorganizowany jest współbieżnie z trwającą pół roku prezydencją, sprawowaną rotacyjnie przez każde państwo członkowskie.

Do innych instytucji Mercosur należą: **Wspólny Komitet Parlamentarny**, tworzony przez 64 parlamentarzystów ze wszystkich państw członkowskich, po 16 z każdego państwa; **Społeczno-Ekonomiczne Forum Konsultacyjne**, którego funkcje są podobne do tych pełnionych przez Komitet Ekonomiczno-Społeczny w UE; oraz **Sekretariat Administracyjny Mercosur**, którego rolę można porównać do Sekretariatu Generalnego Rady UE.

Wszystkie zaprezentowane tu organy Mercosur działają w oparciu o współpracę międzyrządową. Państwa członkowskie ugrupowania przykładają szczególną uwagę, aby wspólne instytucje nie przerodziły się w organy o charakterze ponadnarodowym. Pomimo tego, że małe państwa członkowskie Mercosur optują za stworzeniem modelu sprawowania władzy w organizacji bardziej zbliżonego do modelu supranarodowego, wydaje się to obecnie niemożliwe, ponieważ - jak dotąd - państwa duże odrzucały każdą możliwość zmiany formuły instytucjonalnej współpracy w Mercosur.

b) Rozwój stosunków UE z Mercosur

Już w 1991 roku, po podpisaniu Traktatu z Asuncion, opracowano projekt współpracy pomiędzy Mercosur a Wspólnotą Europejską. W 1992 roku podpisano „Porozumienie o Współpracy Międzyinstytucjonalnej i Wzajemnych Konsultacjach” pomiędzy Unią Europejską a Mercosur. W wyniku umowy, odbyły się trzy nieformalne spotkania konsultacyjne. W 1994 roku, podczas Szczytu Rady Europejskiej na Korfu podjęto decyzję o konieczności wzmocnienia i rozwoju relacji WE z Mercosur.

Stosunki pomiędzy UE a Mercosur opierają się na Międzyregionalnej Ramowej Umowie o Współpracy (*Interregional Framework Co-operation Agreement*) podpisanej 15 grudnia 1995 roku w Madrycie. Weszła ona w życie 1 lipca 1999 roku, choć niektóre postanowienia umowy były realizowane już od 1996 roku. Głównym celem Umowy Ramowej jest przygotowanie bazy do negocjacji na temat przyszłej Umowy Stowarzyszeniowej (*Association Agreement*) pomiędzy UE a Mercosur. Umowa Stowarzyszeniowa powinna objąć zagadnienia całkowitej liberalizacji przepływu dóbr i usług, zgodnie z regułami WTO, oraz rozszerzoną formułą współpracy, a także tzw. wzmocniony dialog polityczny (obejmujący zagadnienia ujęte w Agendzie ONZ). W 1999 roku, podczas Spotkania na Szczycie głów państw i szefów rządów UE i Mercosur w Rio de Janeiro (28 czerwca 1999), podjęto oficjalną decyzję o rozpoczęciu negocjacji obejmujących szczegółowe zagadnienia planowanej Umowy Stowarzyszeniowej.

Negocjacje rozpoczęły się w listopadzie 1999 roku w Brukseli. Podstawowym forum, w ramach którego są one prowadzone, jest **Biregionalny Komitet Negocjacyjny (EU-Mercosur Biregional Negotiations Committee BNC)**. W ścisłej współpracy z nim działają: **Komitet ds. Kooperacji**, wielorakie **Grupy zadaniowe** zajmujące się specyficznymi zagadnieniami rozszerzonej współpracy, a także trzy **Grupy Techniczne**, do których kompetencji należą sprawy handlu.

Zagadnienia handlowe tworzą grupę najważniejszych tematów negocjacyjnych pomiędzy UE a Mercosur. Bardzo wyraźnie sprecyzowano bowiem, że przyszła

Międzyregionalna Umowa o Stowarzyszeniu nie ograniczy się do liberalizacji przepływu dóbr i usług, ale obejmie również zagadnienia dotyczące zamówień publicznych, inwestycji, prawa własności intelektualnej, polityki konkurencji, instrumentów ochrony rynku (*trade defence instruments*) oraz dotyczące ustanowienia mechanizmu rozwiązywania kwestii spornych pomiędzy współpracującymi stronami (*dispute settlement mechanism*). Te różnorodne aspekty przyszłej współpracy zostały zdefiniowane w planie działania do połowy roku 2001. Plan działania zawiera również między innymi rekomendacje obejmujące zagadnienia wymiany informacji, konsultacje dotyczące pozataryfowych barier celnych. W drugiej połowie 2001 roku rozpoczną się rozmowy na temat metodologii i dokładnego terminarza stopniowego eliminowania barier handlowych i liberalizacji przepływu usług w handlu pomiędzy UE a Mercosur.

Na podstawie Umowy Ramowej UE z Mercosur (Madryt, 15 grudnia 1995) oraz Umowy Ramowej z Chile (Florencja, 21 czerwca 1996), przewiduje się ustanowienie dwóch międzyregionalnych porozumień stowarzyszeniowych, pomiędzy UE a Mercosur oraz pomiędzy UE a Chile. Docelowo porozumienia te zostaną przekształcone w pełne międzyregionalne stowarzyszenia o charakterze gospodarczo-politycznym. Powinny one oprzeć się na trzech filarach, zdefiniowanych jako:

- 1) partnerstwo w sprawach politycznych i bezpieczeństwa;
- 2) wzmocniona współpraca gospodarcza oraz instytucjonalna;
- 3) strefa wolnego handlu obejmująca przepływ towarów i usług (zgodnie z regulacjami w ramach WTO).

Współpraca Unii Europejskiej z Mercosur, jako wspólnym rynkiem skupia się na wzmacnianiu procesu integracji pomiędzy państwami członkowskimi ugrupowania. Drugim celem współpracy jest rozwijanie wzajemnych relacji pomiędzy UE, a Mercosur.⁴ W ramach obecnej współpracy UE - Mercosur realizuje się (lub przygotowany jest) szereg projektów ukierunkowanych na wspieranie budowy instytucji, standaryzację norm technicznych, współpracę w dziedzinie statystyki, regulacji celnych, norm fitosanitarnych, współpracy na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw, polityki handlowej itd.

Stosunki UE z Mercosur rozwijane są także na płaszczyźnie kontaktów dwustronnych, tj. pomiędzy UE a określonym państwem członkowskim Mercosur. Ten rodzaj współpracy jest zróżnicowany w doborze środków i ich wartości finansowej w przypadku każdego z państw regionu. Szacuje się, że łączna wartość pomocy finansowej udzielonej przez Komisję Europejską na finansowanie projektów o charakterze horyzontalnym (cała Ameryka Łacińska), regionalnym (Mercosur/Chile) i dwustronnym wyniosła w okresie 1994-1998 419 milionów euro.

Stosunki Unii Europejskiej z Mercosur nie ograniczają się do wspierania integracji wewnątrz tego jedynie ugrupowania. Duży nacisk kładzie się na rozwijanie relacji Mercosur z całym regionem. Do najważniejszych obszarów współpracy regionalnej wspieranych przez Unię Europejską w ramach współpracy z Mercosur należą:

- 1) Promocja handlu i inwestycji w regionie Ameryki Łacińskiej;
- 2) Rozwój współpracy regionalnej obejmującej problematykę ochrony środowiska;
- 3) Promowanie rozwoju infrastruktury komunikacyjnej jako warunku do dalszego rozwoju gospodarczego w regionie;
- 4) Promowanie współpracy na poziomie regionalnym w dziedzinie rozwoju regionalnego i planowania przestrzennego.

⁴ >europa.eu.int/comm/external_relations/mercosur/intro/index.htm<

Podczas trzeciego Spotkania w ramach *EU-Mercosur Joint Committee* (5 kwietnia 2000) w Buenos Aires, zdefiniowano 6 obszarów współpracy pomiędzy UE i Mercosur.

W okresie 2000-2003 działania skupią się na wspieraniu:

- 1) koordynacji polityk makroekonomicznych pomiędzy państwami członkowskimi Mercosur;
- 2) transportu i rozwoju sieci usług;
- 3) nauki i rozwoju technologii;
- 4) współpracy transgranicznej;
- 5) budowy społeczeństwa informacyjnego (*information society*);
- 6) edukacji.

W wyniku Spotkania, tak określone priorytety współpracy zostały implementowane do Memorandum Zrozumienia (*Memorandum of Understanding*), które wyznacza ramy, założenia i cele współpracy pomiędzy UE a Mercosur na lata 2000-2006. Wartość pomocy finansowej zaoferowanej przez Komisję Europejską państwom Mercosur na realizację współpracy w latach 2000-2006 wynosi 48 milionów euro. Ta suma zostanie zwiększona o środki przeznaczone przez Komisję na rozwój współpracy dwustronnej oraz współpracę horyzontalną w Ameryce Łacińskiej w ramach programów: AL-INVEST (kontakty w biznesie), URB-AL (miasta), ALFA (szkolnictwo wyższe), ALURE (energetyka).

W okresie 2003-2006 współpraca powinna skupić się z kolei na:

- 1) wspieraniu budowy instytucji;
- 2) sprawach dotyczących bezrobocia i zwiększania poziomu zatrudnienia;
- 3) tworzeniu Jednolitego Rynku Mercosur;
- 4) rozwijaniu drobnej przedsiębiorczości (*micro-enterprises*).

Podstawowym celem udzielanego przez UE wsparcia finansowego i technicznego dla realizowanych projektów jest rozwój społeczno-ekonomiczny i wzmocnienie procesu integracji pomiędzy krajami Mercosur oraz pomiędzy Mercosur a pozostałymi państwami Ameryki Łacińskiej.

Współpraca w dziedzinie finansowej i technicznej powinna obejmować:

- 1) modernizację systemu administracji publicznej;
- 2) współpracę pomiędzy instytucjami;
- 3) współpracę regionalną.

c) Przyszłość stosunków UE-Mercosur

Jeszcze przed podpisaniem Ramowej Umowy o Współpracy, UE prowadziła nieformalny dialog polityczny z Mercosur. Z chwilą wejścia w życie Umowy, wraz z dołączoną do niego w formie aneksu Wspólną Deklaracją UE i Mercosur o Dialogu Politycznym (*Joint Declaration on Political Dialogue*), został on sformalizowany. Obecnie Dialog prowadzony jest zarówno na najwyższym szczeblu przywódców państw i szefów rządów, na szczeblu ministerialnym oraz poprzez spotkania wysokich rangą urzędników i dyplomatów (*high officials level*).

W okresie 1996-2000 w ramach dialogu politycznego odbyło się szereg spotkań pomiędzy przedstawicielami obu stron na wszystkich możliwych szczeblach współpracy (wspólne spotkania ministerialne: 1996-Luksemburg, 1997-Noordwijk, 1998-Panama

City, 2000-Vilamoura; spotkania ministerialne z Trójką Prezydencką UE w Nowym Jorku przy okazji sesji Zgromadzenia Generalnego ONZ (wrzesień 1996, 1997, 1998, 1999, 2000). Od 1998 roku w spotkaniach tych uczestniczyły również Chile i Boliwia.

Przewiduje się wprowadzenie dalszych mechanizmów rozszerzających zakres prowadzonego dialogu politycznego. W 2000 roku, podczas Spotkania Ministerialnego w Vilamoura, Mercosur zaproponował rozszerzony plan działania dotyczący współpracy w dziedzinach dotyczących polityki.

Dialog Polityczny będzie jednym z podstawowych komponentów negocjowanej obecnie Umowy Stowarzyszeniowej UE-Mercosur i UE-Chile. Przyszła Umowa Stowarzyszeniowa poprzez rozszerzony dialog na tematy polityczne ma przyczynić się do konsolidacji strategicznego partnerstwa politycznego pomiędzy regionami. Współpraca polityczna pomiędzy UE a Mercosur powinna obejmować wszystkie zagadnienia dotyczące wspólnych dla obu ugrupowań problemów, ale także pozostałe kwestie z obszaru polityki międzynarodowej. Dialog polityczny powinien obejmować zagadnienia dotyczące pokoju i utrzymywania stabilizacji politycznej, zapobiegania konfliktom, budowy środków wzajemnego zaufania oraz instrumentów bezpieczeństwa, promowanie i ochronę praw człowieka, promowanie zasad demokracji i poszanowania zasad prawa, zrównoważonego rozwoju ze szczególnym uwzględnieniem jego wymiaru ekonomicznego, społecznego i środowiskowego. Co więcej - dialog polityczny powinien skupić się również na wspólnych działaniach przeciwko przemytowi narkotyków i zagadnień z tym związanych, zwalczaniu handlu bronią, walki ze zorganizowaną przestępczością i terroryzmem międzynarodowym.

Decyzja Unii Europejskiej o rozwijaniu relacji z krajami członkowskimi Mercosur nie opiera się jedynie na woli wspierania regionalnych procesów integracyjnych. Projekt utworzenia międzyregionalnej strefy wolnego handlu pomiędzy UE a Mercosur wynika z oczekiwanych korzyści ekonomicznych dla obu ugrupowań. Mercosur wraz z Chile dążą do utworzenia strefy wolnego handlu pomiędzy sobą. Kraje te poprzez wielkość swojej populacji (ponad 200 mln mieszkańców) tworzą potężny rynek handlowy. Zważywszy, że tendencje wzrostu gospodarczego są pozytywne, co więcej wspierane są przeprowadzanymi obecnie istotnymi reformami systemowymi w tych krajach, można przypuszczać, że już w średniookresowej perspektywie potencjalne korzyści ze współpracy gospodarczej będą bardzo duże. Unia Europejska jest jednocześnie świadoma, że w kontekście nasilających się na obszarze obu Ameryk procesów integracji gospodarczej (NAFTA, FTAA), efektywna i zinstytucjonalizowana współpraca z państwami Mercosur pozwoli jej na utrzymanie dotychczasowej pozycji w Ameryce Łacińskiej. Tym samym, silna obecność UE w Ameryce Południowej i Łacińskiej oraz coraz ściślejsze powiązania gospodarcze z Meksykiem, umożliwią Unii dostęp do rynku obu Ameryk już po urzeczywistnieniu Strefy Wolnego Handlu Obu Ameryk (FTAA; przewiduje się, że nastąpi to w 2005 roku). W tym kontekście, Unia Europejska powinna zaadaptować bardziej agresywną strategię opanowywania rynków Południa Ameryki i zabezpieczyć status quo w relacjach z Mercosur i Chile. Międzyregionalne stowarzyszenie pomiędzy UE, Mercosur i Chile będzie miało pozytywny wpływ na rozwój przemysłu, rolnictwa i infrastruktury w regionie Ameryki Południowej. Konsekwentnie, dla firm europejskich (w przypadku utworzenia strefy wolnego handlu i liberalizacji rynku zamówień publicznych) stwarza to możliwość podpisania kontraktów o dużej wartości i wydłużonym okresie realizacji.

4. Stosunki Unii Europejskiej z GCC (Rada Współpracy Państw Zatoki Perskiej)

GCC (Gulf Cooperation Council)							
Państwa członkowskie	Bahrajn	Kuwejt	Oman	Katar	Arabia Saudyjska	Zjednoczone Emiraty Arabskie	Jemen
Data założenia/przystąpienia	1981						???
Organy ugrupowania	Rada (siedziba w Rijad, Arabia Saudyjska)						
Cele	Utworzenie wspólnego rynku; współpraca państw regionu wobec zagrożeń zewnętrznych						
Instytucjonalizacja współpracy z UE	Wspólne Posiedzenie Ministerialne (Joint Council/Ministerial Meeting); Ministrowie + Trójka Prezydencka UE (od 1995); stałe Grupy Robocze i Grupy Ad hoc;						
Prawne podstawy współpracy z UE	1989 Porozumienie o Współpracy (pierwsze z typu porozumień „nowej generacji”)						

a) GCC jako organizacja regionalna

Rada Współpracy Państw Zatoki Perskiej (*Gulf Cooperation Council, GCC*) została utworzona w maju 1981 roku przez Bahrajn, Kuwejt, Oman, Katar, Arabię Saudyjską i Zjednoczone Emiraty Arabskie. Głównym motywem, który doprowadził do zinstytucjonalizowania współpracy pomiędzy tymi krajami była wola konsolidacji państw regionu wobec zagrożeń generowanych przez otoczenie zewnętrzne. Innymi słowy, kraje te jako grupa są największym producentem ropy naftowej w świecie, łączą je wspólne problemy natury gospodarczej i politycznej oraz sposób postrzegania zagrożeń zewnętrznych, wynikających z ich położenia geograficznego.

Dodatkowo, struktura gospodarcza, poziom rozwoju niektórych sektorów gospodarczych (przemysł, rolnictwo), przekrój społeczny i inne czynniki, predysponują te państwa do wspólnego rozwiązywania problemów. Bezsprzecznie, kluczową pozycję w ugrupowaniu zajmuje Arabia Saudyjska. Jest to pochodną wielkości jej populacji (ok. 70 % ogółu ludności w rejonie GCC) i obszaru (80 % ogółu terytorium państw GCC). Bezpośrednim tego rezultatem jest, że zmiana sytuacji gospodarczej czy społecznej w Arabii Saudyjskiej odbija się niemal natychmiast na pozostałych państwach (efekt domina). W kwestiach politycznych i obronnych - pojawienie się zagrożenia zewnętrznego dla Arabii jest równoznaczne z zagrożeniem dla całego regionu. Zależność tu przedstawiona jest o tyle istotna, że determinuje charakter współpracy wewnątrz ugrupowania.

Pomimo tego, że GCC powołano w celu realizacji celów gospodarczych, *de facto* pełni ona rolę politycznego bloku (obecnie podejmowane są próby nawiązania współpracy w dziedzinie obronności- *Mutual Defence Pact*) ochrony interesów. To z kolei implikuje, że zasadniczym motywem współpracy jest poczucie zagrożenia zewnętrznego, w znacznie mniejszym stopniu szoki wewnętrzne. Nawet bowiem destabilizacja gospodarcza w regionie jest wypadkową wpływów zewnętrznych (np. obniżenie cen ropy naftowej). Oczywiście, istnieją przesłanki czysto ekonomicznej natury skłaniające kraje regionu Zatoki Perskiej do zacieśniania współpracy gospodarczej. Niemniej jednak, pomimo prób podejmowanych przez państwa członkowskie GCC, aby współpracę rozszerzyć na rolnictwo, przemysł, inwestycje i handel - gospodarcze aspekty współpracy pozostają drugorzędne.

Znaczenie polityczne Rady Współpracy Państw Zatoki Perskiej nie ogranicza się do regionu Zatoki. Państwa członkowskie GCC odgrywają znaczną rolę w międzynarodowych organizacjach, takich jak OPEC czy Organizacja Państw

Konferencji Islamskiej (*Islamic Conference Organisation*). Kraje GCC mają duże rynki zbytu w Azji; były również zaangażowane w wydarzenia w Azji Centralnej po upadku Związku Radzieckiego.

b) Rozwój stosunków UE z GCC

W 1989 roku Wspólnota Europejskie i GCC zawarły Porozumienie o Współpracy (*Co-operation Agreement*), na podstawie którego Ministrowie Spraw Zagranicznych spotykają się raz w roku w ramach Wspólnego Posiedzenia Ministerialnego (*Joint Council/Ministerial Meeting*). Porozumienie to jest pierwszym z porozumień tzw. nowej generacji, jakie WE zawarły z państwami trzecimi. Nie ogranicza się bowiem, jak dotychczasowe porozumienia, do współpracy gospodarczej, ale zakłada - w dłuższej perspektywie - możliwość ustanowienia strefy wolnego handlu pomiędzy stronami porozumienia. Założeniem Umowy o Współpracy pomiędzy WE a GCC jest ułatwienie rozwoju stosunków handlowych i otwarcie rynków towarowych. Realizacja Porozumienia powinna także przyczynić się do stabilizacji regionu Zatoki.

Na podstawie Porozumienia, powołano szereg grup roboczych, których zadaniem jest koordynacja rozwoju współpracy obejmującej przemysł, energetykę i ochronę środowiska. W 1996 roku, do dotychczasowego schematu wspólnych działań dołączono tzw. zdecentralizowaną współpracę, która obejmuje współpracę akademicką, pomiędzy przedsiębiorstwami oraz pomiędzy mediami. Kontakty pomiędzy UE a GCC zachodzą również na płaszczyźnie Ligi Arabskiej w ramach Dialogu Euro-Arabskiego (*The Euro-Arab Dialogue*) oraz poprzez Organizację Współpracy Gospodarczej (*Economic Cooperation Organisation*) z siedzibą w Teheranie.

Porozumienie o Współpracy z 1989 roku zakłada możliwość otwarcia negocjacji na temat utworzenia Strefy Wolnego Handlu pomiędzy WE a GCC. W 1991 roku Rada UE opublikowała dokument, w którym stwierdzono, że otwarcie negocjacji w tej sprawie uzależnione jest od utworzenia unii celnej pomiędzy krajami członkowskimi GCC. W listopadzie 1999 roku, w trakcie corocznego Spotkania na Szczycie szefów państw i rządów krajów członkowskich Rady Współpracy Państw Zatoki Perskiej, zatwierdzono plan stopniowego znoszenia barier celnych pomiędzy członkami GCC i wypracowania wspólnej taryfy celnej wobec państw trzecich. Formuła tak zawiązanej unii celnej opierałaby się na trzech kategoriach wspólnych taryf zewnętrznych: produkty zwolnione z opłat celnych, produkty podstawowe objęte stawką celną w wysokości 5.5% i dobra luksusowe objęte 7.5% stawką celną. Wspólna Taryfa Celna miałaby być wprowadzana stopniowo, a całkowita harmonizacja ceł zewnętrznych nastąpiłaby w marcu 2005 roku.

GCC pozostaje piątym pod względem wartości obrotów rynkiem eksportowym Unii Europejskiej. Obroty handlowe pomiędzy UE a GCC charakteryzują się stałym deficytem dla krajów GCC. W 1999 roku wartość eksportu z Unii Europejskiej do GCC wyniosła 25 miliardów euro, wartość importu z GCC do Unii 12 miliardów euro. Podstawowym towarem importowanym przez UE pozostaje ropa naftowa (2/3 wartości importu). Produkty eksportowe UE do GCC obejmują przede wszystkim towary przemysłowe i techniczne oraz lekarstwa i sprzęt medyczny. Kraje członkowskie Rady Współpracy Zatoki Perskiej są zainteresowane zwiększeniem możliwości dostępu na rynek europejski dla aluminium, uszlachetnionych pochodnych ropy naftowej i innych produktów petrochemicznych. Kraje członkowskie Unii Europejskiej są drugim, po USA, inwestorem zagranicznym w GCC. W przeciwieństwie do USA, których inwestycje skierowane są głównie do sektora petrochemicznego, europejskie inwestycje bezpośrednie są bardziej zróżnicowane.

W 1991 roku Komisja Europejska dysponowała mandatem negocjacyjnym w sprawie utworzenia strefy wolnego handlu z Radą Współpracy Państw Zatoki Perskiej. Warunkiem niezbędnym do podpisania takiej umowy jest utworzenie unii celnej pomiędzy krajami GCC. Po wojnie w Zatoce Perskiej, na prośbę państw członkowskich

GCC, WE zmodyfikowała mandat negocjacyjny. Wprowadzono do niego okresy przejściowe i reguły obejmujące stopniowe znoszenie taryf celnych, biorąc pod uwagę szczególnie wrażliwe sektory gospodarek europejskich, ale także nowotworzone gałęzie przemysłu w krajach członkowskich GCC.

Niemniej jednak, od czasu przyjęcia zmodyfikowanego "mandatu" negocjacyjnego (*second negotiating directive*), negocjacje o utworzeniu strefy wolnego handlu wstrzymano. W opinii Komisji Europejskiej, kraje GCC nie przedstawiły jasnej wizji rozwoju stosunków z Unią Europejską w perspektywie utworzenia strefy wolnego handlu.

W kwietniu 1993 kraje GCC zaproponowały, aby negocjacje w sprawie utworzenia strefy wolnego handlu skupiły się na początku na wybranych sektorach, w tym na energetyce. Komisja Europejska nie zaakceptowała tych propozycji, ponieważ w ich rezultacie ograniczone zostałyby możliwości WE w sferze wprowadzenia podatku od emisji dwutlenku węgla (*carbon energy tax*). Reprezentanci GCC z kolei wyrażali opinię, że wprowadzenie tego rodzaju podatku narusza ich żywotne interesy gospodarcze.

Równolegle do impasu w negocjacjach na temat utworzenia strefy wolnego handlu, stosunki pomiędzy UE a państwami GCC - w innych dziedzinach zdefiniowanych w Porozumieniu o Współpracy z 1989 roku - ograniczyły się do:

- Współpracy w dziedzinie cel i standardów;
- Współpracy w obszarze sektora energetycznego (przede wszystkim w ramach spotkań grup roboczych WE-GCC, Sympozjum *EC-GCC Energy Working Group meetings*);
- Organizowaniu wspólnych konferencji dotyczących przemysłu;
- Współpracy w dziedzinie ochrony środowiska naturalnego.

W 1995 roku w Grenadzie odbyło się pierwsze Spotkanie Ministerialne Trójki Prezydenckiej UE z GCC. Obie strony uznały podjęcie dialogu politycznego za czynnik niezbędny do dalszego zacieśniania powiązań między stronami. Wysunięto także inne propozycje (zaakceptowane później w trakcie obrad ministrów spraw zagranicznych UE i GCC w Nowym Jorku, 29 września 1995), których celem było ożywienie współpracy gospodarczej i wypracowanie rozwiązań umożliwiających pokonanie impasu w negocjacjach na temat utworzenia strefy wolnego handlu. Dodatkowo, postulowano wprowadzenie nowych instrumentów współpracy ukierunkowanych na promowanie wzajemnego zrozumienia i tolerancji, szczególnie poprzez kooperację w dziedzinie nauki i kultury.

c) Przyszłość stosunków UE-GCC

Charakter powiązań Unii Europejskiej z państwami członkowskimi GCC można określić jako rodzaj wymuszonego impasu. Obydwie strony dysponują bowiem możliwościami do rozwinięcia bliskiej współpracy. Obie strony są również świadome gospodarczego „współzależnienia” (*interdependence*): Unia Europejska jest uzależniona od importu surowców energetycznych, jest jednym z największych odbiorców ropy wydobywanej w rejonie Zatoki Perskiej. Wydaje się, że czynnikiem najsilniej determinującym niezadowolający obie strony poziom rozwoju współpracy jest nie tylko brak woli politycznej, ale przede wszystkim brak efektywnych instytucji umożliwiających prowadzenie dialogu. (Spotkania Ministerialne z Trójką Prezydencką Unii Europejskiej zostały zapoczątkowane dopiero w 1995 roku.)

Inna grupa czynników negatywnie wpływających na wzajemne relacje pomiędzy Unią Europejską a Radą Współpracy Państw Zatoki Perskiej, ma charakter wewnętrzny, tzn. wiąże się ze słabościami tkwiącymi w strukturze obu ugrupowań, w UE i w GCC. Motywem utworzenia Rady Współpracy Państw Zatoki Perskiej była konsolidacja

państw regionu wobec zagrożeń zewnętrznych, nie – zamiar pogłębiania więzi gospodarczych i potencjalnie - integracja. Państwa regionu Półwyspu Arabskiego są dalekie od rozwijania koncepcji integracji politycznej. W regionie tym historycznie utrwalone konflikty oraz dysputy terytorialne są stale obecne (najmniejsza zmiana przebiegu linii granicznej oznacza dostęp - lub jego brak - do roponośnych złóż). Co więcej, państwa te mobilizują się do wspólnego działania w chwili poczucia zagrożenia z zewnątrz. Ostatnie komentarze sugerują także, że bardzo powolne podejmowanie decyzji w kwestiach utworzenia unii celnej w rejonie Zatoki Perskiej jest wynikiem bariery biurokratycznej w państwach GCC.

Unia Europejska z kolei bardzo długo nie miała jasno sprecyzowanej wizji, która obejmowałaby rejon Zatoki Perskiej. W najwcześniejszych sformułowaniach o założeniach Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa, miejsce regionu Zatoki nie zostało jasno określone. W dużej mierze wynika to z tzw. problemu tożsamości Unii Europejskiej, Europy generalnie. Łączy się to z pytaniem, jak daleko na Południe UE powinna rozszerzać zasięg swojego zaangażowania? Druga połowa lat dziewięćdziesiątych, wraz z implementacją nowej polityki obejmującej południowy obszar (SEM) Basenu Morza Śródziemnego, przyniosła zmianę percepcji regionu Zatoki Perskiej przez UE. Pojawiły się postulaty, aby państwom GCC umożliwić uczestnictwo w realizacji programów horyzontalnych skierowanych do regionu SEM. Projekt utworzenia strefy wolnego handlu pomiędzy Unią a Radą Współpracy Państw Zatoki Perskiej stanowiłby element uzupełniający strategię UE wobec państw Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu, której celem jest utworzenie strefy wolnego handlu w basenie Morza Śródziemnego.

Ustanowienie, na podstawie rekomendacji *EU-GCC Ministerial Troika* w Grenadzie (20 lipca 1995), regularnych spotkań na wyższym szczeblu ministerialnym (*senior-official level*) ożywiło dialog polityczny pomiędzy stronami. Unia Europejska oczekuje, że wzrost dynamiki dialogu politycznego prowadzonego z państwami członkowskimi GCC może mieć pozytywny wpływ na rozwój Unijnej polityki śródziemnomorskiej. Innymi słowy, działania podejmowane przez UE na rzecz promowania stabilizacji, pokoju i bezpieczeństwa w rejonie Basenu Morza Śródziemnego nie powinny ograniczać się do państw uczestniczących w realizacji Procesu Barcelońskiego. Rozciągnięcie pewnych aspektów tej polityki na Arabię Saudyjską i pozostałe kraje Półwyspu Arabskiego może wzmocnić jej rezultaty. Tym bardziej, że państwa członkowskie GCC są w równym stopniu, co państwa członkowskie UE zainteresowane stabilizacją polityczno-ekonomiczną w obszarze Basenu Morza Śródziemnego.

Politycy Unii Europejskiej oczekują, że ożywiony dialog polityczny umożliwi obu stronom podjęcie dyskusji na temat poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności, przestrzegania zasad demokratycznych i poszanowanie zasad prawa. Te zagadnienia, jak również kwestie dotyczące terroryzmu, mają w opinii UE znaczenie podstawowe dla pomyślnego zacieśniania współpracy politycznej pomiędzy UE a GCC.

Włączenie państw rejonu Zatoki Perskiej w programy regionalne, realizowane w ramach Procesu Barcelońskiego, dzięki wprowadzanej przez te programy zdecentralizowanej współpracy (tj. angażującej podmioty społeczeństwa obywatelskiego i organizacje pozarządowe) może przynieść kolejne pozytywne skutki, np. rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego w krajach Zatoki. Wykorzystanie z kolei sprawdzonych już w innych krajach form współpracy przedsiębiorstw, np. *Business Cooperation Network* (BC Net), *Bureau de Rapprochement des Entreprises* (BRE) oraz program promowania inwestycji (*European Community Investment Partners - ECIP*) może pobudzić wzajemne kontakty o charakterze gospodarczym.